

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332:336:338

ЗМІСТ РЕГІОНАЛЬНОЇ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ УМОВАХ

В.О. Онищенко, доктор економічних наук; О.М. Філонич.
Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка.

Вступ. Розвиток регіонального ринку рекреаційних послуг (РРРП) зумовлений зростанням потреб суспільства, але в зв'язку зі змінами в економіці країни існують певні проблеми, що перешкоджають вільному розвитку цього ринку. Потреби суспільного розвитку вимагають удосконалення ринкових відносин та факторів регіонального розвитку. Однією з вирішальних причин повільних ринкових перетворень в країні є відсутність визначеної, збалансованої державної регіональної політики.

У відповідності до Концепції державної регіональної політики України [1], головна роль відводиться ефективному функціонуванню природного, економічно-наукового, трудового потенціалу кожного регіону, розробленню комплексних правових, організаційних, економічних та інших механізмів. На даному етапі розвитку регіонів неповноцінне використання рекреаційного потенці-

алу за умов недосконалої регіональної рекреаційної політики може призвести до втрати екологічних благ, рекреаційних цінностей та економічної вигоди. Тому визначення функцій, цілей та завдань регіональної рекреаційної політики є важливим завданням для відповідних органів державної влади, що може допомогти в розвитку депресивних регіонів та посилити свій потенціал тим регіонам, які мають досвід на ринку рекреаційних послуг.

Аналіз останніх досліджень. Розвитку та змінам економічного простору України та регіонів в умовах трансформації присвячено багато досліджень та публікацій. Вітчизняні та зарубіжні вчені звертають увагу на різні проблемні питання. Наприклад, Л.І. Зятковська досліджувала функціонування ринку рекреаційних послуг, Ю.В. Деркач – санаторно-курортний потенціал регіонів, П.І. Гаман – удосконалення системи державного управління рекреаційною сферою, О.Г. Розметова – особливості функціонування механізму державного регулювання розвитку рекреаційної сфе-

© Онищенко В.О., 2009.

© Філонич О.М., 2009.

ри на регіональному рівні, С.Ю. Цьохла – розвиток регіональних ринків рекреаційних послуг, О.І. Гулич – чинники регулювання збалансованого розвитку регіонів; М. Борушак – формування стратегії розвитку туристичних регіонів Польщі, І.В. Терон, Т.А. Заяць, С.І. Бандур – сучасну регіональну соціально-економічну політику держави.

Розвиток рекреаційної діяльності сприяв формуванню відповідної сфери економіки. Існування ринку рекреаційних послуг зумовило розвиток методологічних та практичних рекомендацій щодо його функціонування та розвитку.

Постановка задачі.

Метою даної роботи є дослідження сутності понять «регіон», «рекреація», «політика» та складових, функцій і цілей регіональної рекреаційної політики.

Результати.

Гармонійний розвиток України як суверенної держави неможливий без ефективного та стабільного розвитку кожного її регіону. Відсутність активної, виваженої державної регіональної політики за попередні роки призвела до посилення відцентрових та дезінтеграційних тенденцій на регіональному рівні, послаблення міжрегіональних економічних зв'язків та порушення ефективної взаємодії за вертикаллю «центр-регіони», диференціації регіонів за рівнем конкурентоспроможності та якості життя людей [2].

Оскільки наука в поняттях концентрує накоплені знання та відображає дійсність терміну, постає необхідність в уточненні понять «регіон», «рекреація» та «політика» для більш чіткого розуміння регіональної рекреаційної політики.

Термін «регіон» різними науковцями трактується по-різному. Згідно Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів», регіон – територія Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя. Я.Б. Олійник регіон розглядає як територіально спеціалізовану й адміністративно окреслену частину національної економіки, яка характеризується єдністю та цілісністю суспільного відтворювального процесу й управління [4], Л.Г. Чернюк формулює визначення регіону як території, яка, на відміну від району, не обов'язково є таксономічною одиницею в системі територіального членування, що дозволяє певну свободу в окресленні його географічних меж [5]. О.В. Токарчук [6] стверджує, що регіон – це територіально-цілісна частина країни, яка відрізняється своєрідністю природного середовища, що зумовлює тип та структуру економіки, яка характеризується своєрідним співвідношенням різних галузей господарства, глибокими та

різноманітними зв'язками між ними, закінченим циклом відтворення, спільними рисами історичного розвитку, виробничими навиками, соціально-культурними традиціями населення, функціональними особливостями (спеціалізацією), яка виділена за сукупністю цих ознак в адміністративну одиницю та являє собою підсистему соціально-економічного комплексу країни.

Враховуючи перелічені точки зору, вважаємо можливим сформулювати авторське бачення поняття «регіон» як цілісної території, що характеризується міцністю економічних зв'язків, збалансованістю складових частин, формує соціально-економічні фактори єдності з іншими регіонами та визначає процеси розвитку економіки регіону.

В сучасних умовах розвитку ринку послуг рекреація постає як глобальне явище, що має стабільні темпи зростання, тому її вважають одним з найперспективніших напрямів суспільно-економічного розвитку [5]. В економічній літературі неможливо знайти єдине тлумачення терміну «рекреація». Так, В.В. Ковалевський представляє рекреацію як поведінку людини, яка спрямована на задоволення своїх потреб у відпочинку, лікуванні, компенсації життєвої енергії [7]. В економічному словнику термін «рекреація» – це відновлення сил, відпочинок, проведення людиною свого вільного від роботи часу. Отже, можна стверджувати, що більшість вчених розглядають рекреацію за соціальною характеристикою.

Автори пропонують поєднати соціальну та економічну ознаки та розуміти рекреацію як неприбутковий процес використання вільного часу, в результаті якого відбувається відновлення працездатності людини шляхом ефективного використання рекреаційних ресурсів, в результаті чого підвищується соціальний та економічний рівні регіону.

Рекреація набуває все більшого розвитку у зв'язку з трансформаційними процесами, що відбуваються в економіці України.

На сьогодні не існує єдиного визначення терміну «політика». Сучасне розуміння політики формується в процесі розвитку, існування і зіткнення кількох підходів або позицій. Найчастіше політику визначали і визначають як відносини з приводу державної влади, її організації, напрямків діяльності.

Таким чином, політика – особлива діяльність по управлінню державою, суспільством, організаційна і регулятивно-контролююча сфера сус-

пільства, що здійснює управління економічною, правовою, соціальною, культурною, релігійною сферами та ін. Поняття «політика» знайшло поширення під впливом трактату філософа Стародавньої Греції Аристотеля про державу та форми управління державою [8].

За визначенням великого лексикографа Володимира Даля, «політика – це як наука державного управління, так і участь в справах держави, напрям діяльності держави, певні форми, мета, завдання, зміст діяльності держави. Сфера політики охоплює питання державного устрою, управління країною, керівництво соціальними спільнотами: класами, різними суспільними групами людей, політичну боротьбу політичних партій, політичних рухів та ін. У політиці знаходять відображення корінні, життєві інтереси соціальних спільностей, класів».

Відомий соціолог Макс Вебер писав, що «поняття *політика* має надзвичайно широкий сенс і охоплює всі види діяльності самостійного керівництва: говорять про валютну політику банків, про дисконтну політику імперського банку, про політику профспілки під час страйку; можна говорити про шкільну політику, політику міської або сільської общини, політику розумної дружини, яка прагне управляти своїм чоловіком» [9].

Сучасна економічна наука політику трактує як цілеспрямовану діяльність у галузі взаємовідносин між різними суспільними групами, державами й народами, яка пов'язана з боротьбою за здобуття або утримання державної влади як знаряддя регулювання і формування цих взаємовідносин.

Таким чином, розкривши значення термінів «регіон» та «політика», правомірно охарактеризувати регіональну політику як сферу діяльності держави щодо управління економічним, соціальним і політичним розвитком країни в просторовому регіональному аспекті, тобто, пов'язану з взаємовідносинами між державою та регіонами, а також регіонів між собою.

Виходячи з такого визначення регіональної політики, до її сфери доцільно віднести наступні завдання:

- співвідношення і взаємодію рушійних сил регіонального рекреаційного розвитку (державний, кооперативний, приватний сектори національної економіки; внутрішні і зовнішні фактори і за соби);

- співвідношення національного (загальнодержавного) і регіонального аспектів розвитку рекреаційного ринку, центрального і регіонального рівнів управління економікою (рівень регіональ-

ної автономії, ступінь централізації планування і управління);

- ставлення до завдання підйому економіки відсталих районів, освоєння нових районів і рекреаційних ресурсів;

- ставлення до національно-етнічних питань (в умовах багатонаціональної держави);

- регіональні аспекти демографічної політики, політики урбанізації, державної політики.

Значення регіональної політики полягає в тому, що вона виконує роль зв'язуючої ланки між макро- та мікро середовищем.

Регіональна рекреаційна політика (РРП) – це сфера діяльності органів державної та місцевої влади з використанням організаційно-правових та економічних заходів, що має на меті стимулювання ефективного розвитку рекреаційного сектора та раціонального використання рекреаційних ресурсів для підвищення конкурентоспроможності регіону.

Метою РРП є відтворення рекреаційної сфери та впровадження відповідних заходів для її розвитку з метою розв'язання соціально-економічних проблем та підвищення регіонального економічного доходу шляхом інтеграції регіонального ринку послуг до рівня країни.

Об'єктами регіональної рекреаційної політики є рекреаційна система регіонів, а суб'єктами виступають центральні та місцеві органи державної виконавчої влади та місцевого самоврядування. Регіональна рекреаційна політика є складовою частиною соціально-економічних перетворень, які відбуваються в Україні, та важливим інструментом удосконалення діяльності регіонів.

На основі вищевикладених завдань визначимо основні функції РРП:

- відображення інтересів суспільства шляхом задоволення їх потреб та інтересів;

- взаємодія з іншими галузями економіки з метою розвитку сфери рекреаційних послуг;

- створення соціального середовища навколо особистості, де людина формує власне бачення з приводу економічного та соціального розвитку регіону;

- управління суспільною взаємодією;

- сприяння вирішенню протиріч та суперечностей, що виникають в процесі здійснення рекреаційної діяльності;

- забезпечення інтеграції суспільства та збалансування власних інтересів особистості.

На основі сформованих функцій та у відповідності до Державної стратегії регіонального розвитку до 2015 р. [10], визначимо принципи РРП:

- поєднання напрямів розвитку регіону та соціально-економічного розвитку країни;

- дотримання вимог екологічної безпеки при реформуванні структури РРРП;

- співвідношення раціонального використання природних ресурсів та рівня економічного прибутку;

- створення програм щодо залучення інвестиційного капіталу для розвитку РРРП;

- дотримання загальнодержавних нормативно-правових актів при розробці регіональної рекреаційної політики;

- формування регіональних зв'язків та зовнішньоекономічних відносин.

На основі функцій і принципів та загальних цілей регіональної політики [12] доцільно сформулювати цілі регіональної рекреаційної політики в ринковій економічній системі:

- створення та забезпечення умов економічного зростання потенціалу РРРП шляхом задоволення потреб населення;

- дотримання вимог ефективного використання рекреаційних ресурсів регіону з метою примноження національного багатства;

- забезпечення необхідних умов відпочинку населення та підвищення його добробуту шляхом створення відповідного ринку рекреаційних послуг в кожному регіоні.

На думку авторів, на даному етапі Концепція державної регіональної політики повинна бути опорою для впровадження та виконання заходів, спрямованих на відбудову депресивних регіонів та подальшу допомогу регіонам пріоритетного розвитку.

РРРП є невід'ємною складовою діяльності регіонів та частиною національної економіки. Тому, з метою ефективного функціонування ринку рекреаційних послуг, були визначені цілі регіональної рекреаційної політики, які є запорукою ефективного розвитку та раціонального використання природного потенціалу регіонів.

Таким чином, необхідною умовою ефективною регіональної рекреаційної політики в трансформаційних умовах є вирішення основних проблем та подальше сприяння розвитку регіонів. Зокрема, йдеться про закон щодо децентралізації регіонів та концепцію адміністративної територіальної реформи. Економіка країни стане більш ефективною лише тоді, коли регіони будуть наділені більшими правами та рівень життя громадян поліпшиться і наблизиться до європейських стандартів.

Оскільки проблемою повільного розвитку економіки країни та розвитку ринку послуг, зокрема

ринку рекреаційних послуг, є відсутність відповідної регіональної політики, доцільно було б спрямувати її на вирішення та подолання проблем та здійснювати за такими напрямками:

- по-перше, сприяння збалансованому соціально-економічному та екологічному розвитку суспільства, підвищенню рівня життя населення, забезпеченню рівних умов проживання незалежно від регіону та ефективному використанню рекреаційних ресурсів регіону;

- по-друге, наділення органів місцевої влади більшими повноваженнями та функціями для вирішення проблем на рівні відповідного регіону;

- по-третє, створення відповідних бюджетних програм для залучення інвестиційного капіталу до регіону з метою інноваційного розвитку та розвитку як технічної, так і соціальної бази регіону;

- по-четверте, створення РРРП відповідного рівня з новими видами послуг та доступного для середнього класу населення.

Висновки. Регіон – це цілісна територія, що характеризується міцністю економічних зв'язків, збалансованістю складових частин, формує соціально-економічні фактори єдності з іншими регіонами та вивчає процеси розвитку економіки регіону.

Рекреація – це неприбутковий процес використання вільного часу, в результаті якого відбувається відновлення працездатності людини під час усіх видів відпочинку шляхом ефективного використання рекреаційних ресурсів з метою підвищення соціального та економічного рівня регіону.

Регіональна рекреаційна політика (РРП) – це сфера діяльності органів державної та місцевої влади з використанням організаційно-правових та економічних заходів, що має на меті стимулювання ефективного розвитку рекреаційного сектору та раціонального використання природно-ресурсного потенціалу для підвищення конкурентоспроможності регіону.

Рекреаційна сфера є невід'ємною складовою діяльності регіонів та частиною національної економіки. Тому, з метою ефективного функціонування ринку рекреаційних послуг, були визначені цілі регіональної рекреаційної політики, які є запорукою ефективного розвитку та раціонального використання природного потенціалу регіонів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція державної регіональної політики (02.07.2008 р.) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minregionbud.gov.ua.

2. Бандур, С.І. Сучасна регіональна соціально-

економічна політика держави: теорія, методологія, практика / С. І. Бандур, Т. А. Заяць, І. В. Терон. – К. : НАН України, 2002. – С. 234-249.

3. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія [за ред. З. С. Варналія]. – К., 2007.

4. Олійник, Я. Б. Регіональна економіка : навч. посібн. / Я. Б. Олійник. – К. : КНТ, Вид. Фурса С. Я., 2008. – 444 с.

5. Чернюк, Л. Г. РПС України : навч. посібн. / Л. Г. Чернюк. – К. : ЦУЛ, 2002. – 470 с.

6. Токарчук, О.В. Соціально-економічна сутність поняття «регіон» / О. В. Токарчук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rusnauka.com/9_EISN_2007 [Електронний ресурс]. – Режим дос-

тупу: Economics/21481.doc.htm

7. Розміщення продуктивних сил : підручн. / В. В. Ковалевський – К. : Знання, КОО, 1998. – 546 с.

8. Політологія : підручн. [за заг. ред. В. Г. Кремня, М. І. Горлача]. – Х., 2001.

9. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера : пер. з нім. – К. : Тандем, 2002. – 584 с.

10. «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» : Постанова КМУ від 21.07.2006 р. № 1001. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua.

11. Маниліч, М. І. Трансформація регіонального економічного механізму: монографія / М. І. Маниліч. – Чернівці : Книги–ХХІ, 2004. – 164 с.

УДК 332:336:338

Онищенко Володимир Олександрович, доктор економічних наук, професор, ректор, зав. кафедри фінансів, банківської справи та державного управління Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка. **Філонич Олена Миколаївна**, аспірант Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка. **Зміст регіональної рекреаційної політики України в трансформаційних умовах.** У статті досліджено сутність понять «регіон», «рекреація», «політика». Запропоновано підхід до регіону як цілісної території. Розкрито значення регіональної рекреаційної політики, розглянуто її основні цілі, визначено складові та функції.

Ключові слова: регіон, політика, рекреація, регіональна рекреаційна політика.

УДК 332:336:338

Онищенко Владимир Александрович, доктор экономических наук, профессор, ректор, зав. кафедры финансов, банковского дела и государственного управления Полтавского национального технического университета им. Ю. Кондратюка. **Филонич Елена Николаевна**, аспирант Полтавского национального технического университета им. Ю. Кондратюка. **Содержание региональной рекреационной политики Украины в трансформационных условиях.** В статье исследовано сущность понятий «регион», «рекреация», «политика». Предложен подход к региону как целостной территории. Раскрыто значение региональной рекреационной политики, рассмотрены ее основные цели, определены составляющие и функции.

Ключевые слова: регион, политика, рекреация, региональная рекреационная политика.

UDC 332:336:338

Onischenko Vladimir Olexandrovich, doctor of economic sciences, professor, rector, manager of department of finances, bank activity and state administration at Poltava national technical university of the name of Yu. Kondratyuk. **Filonych Olena Mikolaivna**, graduate student Poltava national technical university of the name of Yu. Kondratyuk. **The content of the regional recreational policy of Ukraine in the transitional conditions.** The article is about essence of concept “region”, “recreation”, “policy”. The approach to the region as integral territory was proposed. The value of the regional recreational policy was exposed. The general purposes of the regional recreational policy was considered. The constituents and functions of the regional recreational policy was determined.

Keywords: region, policy, recreation, the regional recreational policy.

Стаття отримана редакцією 16.11.2009 р.